

ISSN: 2146-1961

Ayalp, M. Ç., Bolgün, C. & Aygüler, E. (2022). Suriyeli Çocuk Çalıştıran Berberlerin Suriyelilere İlişkin Görüş ve Deneyimleri, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 13(49), 847-862.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.3177>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi

SURİYELİ ÇOCUK ÇALIŞTIRAN BERBERLERİN SURİYELİLERE İLİŞKİN GÖRÜŞ VE DENEYİMLERİ

Mustafa Çağrı AYALP

Dr., Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye, mcagriayalp@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7011-245X

Cemre BOLGÜN

Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, Türkiye, cemrebolgun@gmail.com
ORCID: 0000-0002-0228-3994

Edip AYGÜLER

Dr., Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye, ayguledip@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8638-9752

Gönderim tarihi: 14.05.2022

Kabul tarihi: 12.08.2022

Yayın tarihi: 01.09.2022

Öz

2011 yılında başlayan Suriye savaşının ardından milyonlarca Suriyeli Türkiye'ye yerleşmiştir. Geçen yıllar içinde istihdam piyasası ve çalışma yaşamı hem Suriyeliler hem de yerel toplum açısından önemli bir sorun alanı haline gelmiştir. Bununla birlikte, çalışma yaşamıyla bağlantılı önemli sorunlardan biri de eğitim sistemine entegre olması gerekirken çalışma yaşamına mahkûm edilen Suriyeli çocuklardır. Türkiye'de Suriyeli çocuklar arasında çalışan oranının oldukça yüksek olduğu, bu çocukların ülkemizde kırsal alanlarda tarım sektöründe, kentsel alanlarda ise sanayide ve hizmet sektöründe ucuz işgücü olarak çalıştırıldığı görülmektedir. Suriyeli çocuk çalıştıran işyerleri gruplararası iletişimin, ayrımcılık ve dışlanmanın gözlenmesi açısından önem arz etmektedir. Bu araştırmanın amacı da Suriyeli çocuk çalıştıran berberlerin Suriyelilere ve çalıştırdıkları Suriyeli çocuklara yönelik görüş ve tutumlarını anlamaktır. Çalışma nitel araştırma yöntemiyle yürütülmüştür. Araştırma örneklemini Ankara ilinde faaliyet yürüten sekiz berber oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış bir görüşme yönergesi aracılığıyla 2022 yılının Mart ayında sekiz derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri (1) işverenlerin Suriyelilere yönelik genel görüş ve tutumları, (2) işverenler ve Suriyeli çocuklar arasındaki ilişki ve (3) sosyal mesafe, önyargı ve ayrımcılık olmak üzere üç tema altında incelenmiştir. Sonuç olarak, göç politikasının gözden geçirilmesi, toplumun güvenlik kaygılarının dikkate alınması, Türkiye'deki sosyal refah sisteminin geniş kitleleri kapsayacak şekilde geliştirilmesi, bu bağlamda çocuk yoksulluğuyla mücadele, eğitim seferberliği, gruplararası sosyal temasın yaygınlaştırılması gibi süreçler öne çıkmaktadır.

Anahtar kelimeler: Ayrımcılık, çocuk işçiliği, sosyal dışlanma, sosyal temas, sosyal uyum.

EXPERIENCES AND OPINIONS OF BARBERS EMPLOYING SYRIAN CHILDREN ON SYRIANS

ABSTRACT

After the Syrian war that started in 2011, millions of Syrians settled in Turkey. Over the past years, the employment market and working life have become an important problem area for both Syrians and the local community. With this, one of the important problems related to working life is Syrian children who are condemned to working life when they should be integrated into the education system. It is seen that the rate of working among Syrian children in Turkey is quite high, and these children are employed in the agricultural sector in rural areas and as cheap labor in the industry and service sector in urban areas. Workplaces that employ Syrian children are important in terms of monitoring intergroup communication, discrimination and exclusion. The aim of the research is to understand the attitudes of barbers who employ Syrian children towards Syrians and the Syrian children they employ. The study was carried out with the qualitative research method. The sample of the research consists of eight barbers operating in Ankara. In this context, eight in-depth interviews were conducted in March 2022 through a semi-structured interview guide prepared by the researchers. The research data were analyzed under three themes: (1) general views and attitudes of employers towards Syrians, (2) the relationship between employers and Syrian children, and (3) social distance, prejudice, and discrimination. As a result, processes such as reviewing the migration policy, considering the security concerns of the society, developing the social welfare system in Turkey to include large masses, combating child poverty, education mobilization, and dissemination of intergroup social contact come to the fore.

Keywords: Discrimination, child labor, social exclusion, social contact, social cohesion.

GİRİŞ

Tarihin çok eski devirlerinden beri doğal afetler, savaşlar, çatışmalar, kıtlık ve yoksulluk gibi çeşitli olaylar insanların yerinden edilmesine sebep olmuştur. Günümüzde de çeşitli sebeplerle dünyanın dört bir yanında kitlesel göç hareketlerini ve yerinden edilme süreçlerini gözlemek mümkündür. 1990'lı yıllardan günümüze küreselleşmenin hız kazanması da göç olaylarında ciddi artışlara neden olmuştur. Göç ile ilgili istatistikler incelendiğinde, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (UNHCR) göre 2021 yılı sonu itibarıyla dünya çapında 84 milyon insan zorla yerinden edilmiştir. Bu kişilerin 48 milyonu kendi ülkeleri içinde yerinden edilmiş kişilerden oluşurken, 26,6 milyonu mülteci ve 4,4 milyonu ise sığınmacı statüsündedir. Dahası, Dünya üzerindeki belirli bölgelerin ve ülkelerin bu hareketlilik kapsamında çok daha görünür durumda olduğu anlaşılmaktadır. Mültecilerin %68'i Suriye Arap Cumhuriyeti, Venezuela, Afganistan, Güney Sudan ve Myanmar'dan ayrılırken, %39'u ise Türkiye, Kolombiya, Uganda, Pakistan ve Almanya'ya göç etmişlerdir. Bu kapsamda, Türkiye'nin en çok mülteci barındıran ülke olduğu görülmektedir (UNHRC, 01.05.2022).

Yıllar içerisinde Türkiye, Orta Doğu ve Afrika ülkeleri de dahil olmak üzere yerinden edilmiş birçok kişiye kapılarını açmıştır ancak Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası göç hukuku nedeniyle bu kişilere mülteci statüsü verilmemiştir. Bu kapsamda 3,65 milyon geçici koruma statüsü altında (tamamına yakını Suriyeli), 330 bin uluslararası koruma statüsü altında (çoğunluğu Irak, Afganistan ve İran menşeli) birey Türkiye'de yaşamını sürdürmektedir. Son tahlilde, söz konusu göçmenlerin oldukça büyük bir bölümünü oluşturan Suriyelilerin 2011 yılında başlayan Suriye Savaşı'nın ardından Türkiye'ye geldiği görülmektedir. Bu süreçte Suriyelilere yönelik politik söylemin misafirperverlik ve geçicilik çerçevesinde kurulduğu, ilk yıllarda genel toplumun yaklaşımının da bu çerçevede olduğu görülmektedir. Bu çerçevede Türkiye'deki Suriyeliler 'misafir' tanımı altında görece bir kabul görmüşlerdir (Erdoğan, Kavukçuer ve Çetinkaya, 2017, s. 21; İçduygu, 2017, s. 27). Geçen yıllar içerisinde ise sürenin uzaması, kalıcılığın ortaya çıkmasıyla birlikte geçiciliği andıran ve hak temelli yaklaşımları arka plana iten 'misafir' tanımı anlamını yitirmiştir.

Göç süreçlerinin doğası gereği süre ve mesafenin hedef ülkede kalıcılığı etkilediği bilinmektedir. Bu kapsamda göç edenler menşei ülkeden ne kadar uzaklaşır, hedef ülkede yaşam süreleri ne kadar uzarsa kalıcılık eğilimleri de o kadar kuvvetlenmektedir (De Jong, 2000; Kan, 1999). Zaten Türkiye'de yapılan araştırmalar da Suriyelilerin en azından önemli bir bölümünün Avrupa'ya geçmeyi veya Suriye'ye dönmeyi düşünmediğini ve hayatlarını Türkiye'de sürdürmeyi planladıklarını göstermektedir. Bu bağlamda, sosyal uyum ve bütünleşme gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır.

Günümüzde Suriyelilerin büyük bir bölümünün Türkiye'de farklı şehirlere yerleşmiş olduğu, eğitim ve sağlık sistemine, istihdam piyasasına entegre oldukları görülmektedir. Bununla birlikte, zorlayıcı sosyal, ekonomik ve siyasal koşulların da etkisiyle yerel toplum ve Suriyeliler arasında ciddi bir sosyal mesafenin bulunduğu, ayrımcı tutum ve davranışların gözlemlendiği, karşılıklı çatışmaların ortaya çıkabildiği anlaşılmaktadır. Günümüzde Türkiye'de yoksulluk, işsizlik, barınma, dil farklılıkları ve kültürel farklılıklar, eğitim durumu, gettolaşma, kayıt dışı sektörün büyümesi ve sağlık hizmetlerine erişimdeki sorunlar, ekonomik sorunlar, güvenlik sorunları yerel

toplum ve Suriyeliler arasındaki ilişkilerde öne çıkan konulardır (AFAD, 2014; Erdoğan, 2018; Karataş vd., 2020; Ördek, 2017; Özer, Ateşok ve Komşuoğlu, 2016; Özpınar vd., 2016; Yıldız ve Yıldız, 2017).

Özellikle istihdam piyasası ve çalışma yaşamı hem Suriyeliler hem de yerel toplum açısından önemli bir sorun alanı olarak öne çıkmaktadır (Aslan ve Aslan, 2017). Kentlerin yoksul mahallelerine yerleşen, elverişsiz konut koşullarında ve kalabalık evlerde yaşayan Suriyeliler açısından iş yaşamına katılım önemli bir konudur. İş yaşamına katılan Suriyelilerin bir kısmını düşük ücret ve ağır çalışma koşulları beklemektedir. Suriyelilerin söz konusu düşük ücret ve ağır çalışma koşullarında enformel istihdamı aynı zamanda bu koşulları kabul etmeyen yerel toplumun istihdam piyasasından dışlanmasına sebep olmakta, süregelen ekonomik krizin ve derinleşen yoksulluğun etkisiyle iki grup arasında gerginlik tırmanmaktadır. Neticede düşük ücrete ve ağır çalışma koşullarına mahkûm edilen Suriyeliler ile istihdam piyasasından dışlanarak yoksulluğa mahkûm edilen yerel toplum üyeleri mağduriyetlerinin sorumlusu olarak dış grubu görmekte, gruplararası gerginlik gün geçtikçe tırmanmaktadır (Aslan ve Çalış, 2020).

Luik, Emilsson ve Bevelander (2016), sığınmacı erkekleri beşeri sermaye açısından yerel toplum üyeleriyle karşılaştırmış ve istihdamdaki yerlerinin farklılaştığını, iki grup arasındaki istihdam açığını açıklayabilmek için beşeri sermaye kavramının önemli olduğunu; beşeri sermayesini kullanmakta başarısız olan sığınmacıların daha düşük istihdam olanaklarına sahip olduğunu ve düşük ücretlerle kalifiye olmayan işlerde çalıştıklarını belirtmişlerdir. Türkiye açısından sığınmacıların beşeri sermaye durumlarını inceleyen bir çalışmada, Türkiye'deki en büyük göçmen grup olan Suriyelilerin kayıt dışı, vasıf gerektirmeyen işlerde ve güvencesiz çalıştırıldıkları belirtilmektedir (Aygüler vd., 2021). Göçmenlerin kayıt dışı ve güvencesiz çalıştırılmasının ekonomik, cinsel veya duygusal istismara kapı aralayabildiği bilinmektedir (Coşkun ve Yılmaz, 2018). Kuşkusuz, temel ihtiyaçları ve hizmetleri hedefleyen istihdam olanakları, nitelikli olmayan göçmenler için ilk tercih alanı olmaktadır.

Yukarıda betimlenen ortamda, eğitim sistemine entegre olması gerekirken çalışma yaşamına mahkûm edilen grupların başında da Suriyeli çocuklar gelmektedir. Türkiye'de Suriyeli çocuklar arasında çalışan oranının oldukça yüksek olduğu, bu çocukların ülkemizde kırsal alanlarda tarım sektöründe, kentsel alanlarda ise sanayide ve hizmet sektöründe ucuz işgücü olarak çalıştırıldığı görülmektedir. Dahası, kentsel alanlarda bu çocuklara kâğıt toplayıcılığı yaptırıldığı, çocukların dilendirildiği ve hatta seks işçisi olarak kullanılabilirlikleri görülmektedir (Bolgün, 2020). Suriyeliler arasında oldukça yaygın olduğu dile getirilen çocuk işçiliğinin temelinde ekonomik durumun yani yoksulluğun yattığı anlaşılmaktadır. Bu noktada ailelerin tutumunun da belirleyici olduğunun vurgulanması önemlidir.

Yapılan araştırmalar ve saha gözlemleri, Suriyeli çocukların sanayiden, hizmet sektörüne ve tarım işçiliğine kadar birçok sektörde ucuz işgücü olarak çalıştırıldığını göstermektedir (Karataş ve diğ., 2018). Ayrıca benzer şartlara sahip olan göçmenlerin ücretlerini alamadıkları, işverenleri tarafından kötü muameleye maruz kaldıkları ve asgari ücretin çok altında ücretlere çalıştırıldıkları ve kısa sürelerde farklı işlere girip çıktıkları ortaya çıkartılmıştır (Mixed Migration Center, 2020: s. 52-54)

Trabzon'da yaşayan Afgan çocuk sığınmacıların, kayıt dışı çalıştıkları ve ücretlerini alamadıkları, bunun sonucunda temel yaşam giderlerini karşılamakta ve çocuklarını okula göndermekte zorlandıkları belirtilmiştir (Doğan, 2019: 25). Çocuklar, temel yaşam giderlerini karşılayabilmek amacıyla çalıştırılmakta, eğitimden yoksun bırakılmakta, çeşitli risklerle karşı karşıya gelebilmektedir (Kutlu, 2015; Aygüler vd., 2021).

Suriyeli çocuk çalıştıran işyerleri gruplararası iletişimin, ayrımcılık ve dışlanmanın gözlenmesi açısından önem arz etmektedir. Bu çerçevede işverenlerin genel algı ve görüşleri ile istihdam gerekçeleri de ayrıca önemlidir. Dolayısıyla, bu çalışma kapsamında, Suriyeli çocuk çalıştıran berberlerin Suriyelilere ve çalıştırdıkları Suriyeli çocuklara yönelik görüş ve tutumları ele alınacaktır. Berberlerin bu araştırma için seçilme sebebi araştırmacıların Ankara'da Suriyeli çocuk çalıştıran berberlere sık sık denk gelmiş olmalarıdır. Diğer taraftan berberlerin çalışma ortamı sadece erkeklerden oluşan bir mekândır ve bu mekânın eril niteliği söz konusudur (Mirioglu, 2020). Araştırmacıların bu konudaki gözlemleri, bu araştırmayı yapma motivasyonlarını sağlamıştır.

Bu araştırmanın amacı, Suriyeli çocuk çalıştıran işverenlerin Suriyelilere ve çalıştırdıkları Suriyeli çocuklara yönelik tutumlarını anlamaktır. Bu çerçevede alt amaçlar aşağıda soru biçiminde ifade edilmiştir:

- Suriyeli çocuk çalıştıran işverenlerin Suriyeliler hakkındaki görüş ve tutumları nasıldır?
- Suriyeli çocuk çalıştıran işverenlerin çalıştırdıkları çocuk hakkındaki görüş ve tutumları nasıldır?
- Suriyeli çocuk çalıştıran işverenlerin Suriyelilere ilişkin ön yargı, sosyal mesafe ve ayrımcılık konusundaki görüşleri nasıldır?

Araştırmanın Önemi

Türkiye'de göç alanında yapılan çalışmalar son yıllarda hatırı sayılır ölçüde artmıştır. Bölgenin karmaşık ve değişken doğası ve mevcut uluslararası göç süreçleri göz önüne alındığında, Türkiye'deki Suriyeliler hakkında akademik çalışmalara halen ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bu çalışmayı Suriyeliler konusunda yapılmış diğer çalışmalardan ayıran birtakım nitelikleri bulunmaktadır. İlk olarak, bu çalışma Suriyeli çocuk çalıştıran işverenin bakış açısını anlama şansı vermektedir. Bu bağlamda göç sürecini çevreleyen mitleri ve yanlış algıları ortadan kaldıracak verilerin üretilmesi ve analiz edilmesinin gruplararası ilişkileri geliştirme fırsatı yaratacağı düşünülmektedir. İkincisi, çalışan/çalıştırılan çocukları gündeme alan bu çalışma, yoksulluk, aile hayatı, göç ve kentleşme gibi tetikleyici süreçleri anlamada işverenlerin algı ve deneyimlerinin anlaşılmasına odaklanmaktadır. Bu bağlamda, çalışma koşulları iyileştirilmesi amacıyla uygulayıcılara, aileler ve işverenlerle bağlantı kurarken bir rehber olma niteliği taşıyabilecektir. Son olarak sosyal hizmet meslek ve disiplininin uygulama alanına bilgi sağlanması uygulamalı araştırmalar yoluyla sağlanabilmektedir. Bu araştırmanın da uygulayıcılar ve gelecekte sosyal hizmet uzmanı olacak öğrenciler için bilgi sağlaması umulmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışma, yorumsamacı bir sosyal bilim araştırmasıdır. Çalışma kapsamında bireylerin algı, düşünce ve tutumlarının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Araştırma, nesnel bir gerçekliğin olmadığı, gerçekliğin öznel ve kurgulanmış olduğu ontolojik bir anlayışla planlanmıştır. Bu bağlamda çalışma nitel araştırma yöntemiyle

yürütülmüştür. Nitel araştırma, insanların yaşam tarzlarını, hikayelerini, davranışlarını, örgütsel yapılarını ve sosyal değişimi anlamaya yönelik bilgi üretme süreçlerinden biridir (Corbin ve Strauss, 1990). Nitel araştırma yoluyla, sosyal süreçlerin, kurumların, söylemlerin veya ilişkilerin nasıl çalıştığı ve hangi sosyal süreçleri ürettiği dahil olmak üzere sosyal dünyanın geniş bir boyutunu keşfedebiliriz (Mason, 2002).

Nitel araştırma metodolojisi ile tasarlanan bu araştırma, Suriyeli çocuk çalıştıran berberlerle yapılan derinlemesine görüşmeleri içermektedir. Araştırmada amaçlı örneklem yoluyla veri oluşturulmuştur. Amaçlı örnekleme, araştırmacı bilgi isteyeceği bireyleri ve mekanları araştırma probleminin anlaşılması amacıyla doğrudan belirler (Creswell, 2013). Araştırma örneklemini Ankara ilinde faaliyet yürüten sekiz berber oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış bir görüşme yönergesi aracılığıyla 2022 yılının Mart ayında sekiz derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın doyum noktasına ulaştığı kanaatine varılmasıyla birlikte görüşmeler sonlandırılmıştır. Nitel araştırmalarda amaçlı örneklemin yeterliliğini değerlendirmek için yaygın olarak kullanılan doygunluk (saturation) kavramı, teorik bir yapı hakkında daha fazla veri oluşturmanın, yeni özellikleri ortaya çıkarmadığı ve daha fazla teorik bir içgörü sağlamadığı noktadır. Bu durum farklı araştırmalarda farklı sayılarda olsa da kısıtlı ve homojen bir grupla çalışıldığında daha az kişiyle görüşme yapılması doygunluğa ulaşmak için yeterli olabilmektedir (Hennink ve Kaiser, 2022).

Görüşme yönergesi, katılımcıların göçmen, mülteci ve sığınmacılara ilişkin görüşleri, çalıştırdıkları Suriyeli çocuğa yönelik görüş ve tutumları ile işyerindeki günlük yaşam deneyimlerine odaklanmaktadır. Görüşmelere bir asistan görüşmeci eşlik etmiştir. Görüşmeler, görüşülen kişilerin işyerlerinde veya işyerlerine yakın halka açık mekanlarda yapılmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılım gösteren katılımcılarla yapılan görüşmeler sırasında katılımcıların onamı doğrultusunda ses kaydı alınmıştır. Görüşmelerde ayrıca görüşme özeti tutulmuş, görüşme sonrası görüşmeye ve katılımcıya ilişkin genel değerlendirmeler not edilmiştir.

Görüşmelerde elde edilen ses kayıtları, görüşme özetleri ve görüşme notları Microsoft Word programı aracılığıyla dijital ortama aktarılmış, NVivo 11 paket programı kullanılarak verilerin çözümlenmesi ve temaların oluşturulması yoluna gidilmiştir. Daha sonrasında bu ses kayıtları ve deşifreler şifreli bir klasörde saklanmıştır. Araştırma kapsamında Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 29.07.2021 tarih ve E.115414 sayılı izin alınmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Bu çalışmada Ankara, Kızılay ve Demirlibahçe'de faaliyet yürüten sekiz berber ile çalıştırmakta oldukları Suriyeli çocuklar bağlamında derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler işletmelerde veya işletmelere yakın kafe ve restoranlarda gerçekleştirilmiştir. Gizliliği korumak amacıyla her bir katılımcıya bir kod isim verilmiştir.

Tablo 1'de katılımcılara ilişkin tanıtıcı bilgiler ve görüşme süreleri verilmiştir. Araştırmanın sekiz katılımcısı da erkektir. Katılımcıların yaşları 21 ile 54 arasında değişiklik göstermektedir. Katılımcıların üçünün evli, beşinin ise

bekar olduğu görülmektedir. Bekar katılımcılardan biri daha önce iki defa evlenmiş ve boşanmıştır. Katılımcıların en kısısı bir yıldır en uzununu ise altı yıldır Suriyeli çocuk çalıştırdığını ifade etmiştir. Berberlerin işyerinde ya da işyerine yakın kafelerde gerçekleştirilen görüşmelerin en kısısı 45, en uzununu 103, ortalama 59,5 dakika sürmüştür.

Tablo 1. Katılımcılara ve Görüşmeye İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

Kod	Cinsiyet	Yaş	Medeni Hal	Çocuk Sayısı	Kaç Yıldır Suriyeli Çocuk Çalıştırdığı	Görüşme Süresi (dk.)
B1	Erkek	21	Bekar	-	1	45
B2	Erkek	54	Bekar	2	5	103
B3	Erkek	36	Evli	3	4	74
B4	Erkek	25	Evli	1	2	42
B5	Erkek	28	Bekar	-	2	56
B6	Erkek	46	Evli	2	6	52
B7	Erkek	25	Bekar	-	3	48
B8	Erkek	33	Bekar	-	4	56

NVivo 11 paket programı aracılığıyla yapılan çözümlenmeler sonrasında üç tema belirlenmiştir. Bu kapsamda belirlenen (1) “İşverenlerin Suriyelilere Yönelik Genel Görüş ve Tutumları”, (2) “İşverenler ve Suriyeli Çocuklar Arasındaki İlişki” ve (3) “Sosyal Mesafe, Önyargı ve Ayrımcılık” temaları aşağıda tartışılacaktır.

İşverenlerin Suriyelilere Yönelik Genel Görüş ve Tutumları

Suriyelilere ilişkin genel görüşler ele alındığında, özellikle göçün ilk yıllarında bunun daha çok ‘misafirperverlik’ çerçevesinde dile getirildiği görülmektedir. Özellikle berberlerden hizmet alan müşterilerin Suriyeli çocuklara hayırseverlik çerçevesinde yaklaştığı görülmektedir. Bu kapsamda müşteriler tarafından çocuklara aynı ve nakdi yardımların sunulduğu anlaşılmaktadır. Örneğin; B2 (54 yaş, 5 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) müşterilerin çocuğa yönelik yardımlarını “Yani müşterilerimiz bu işe çok anlayış gösterdi. Çocuğun bisikleti yoktu biri bisiklet getirdi. Çocuğun iphone hayali vardı. Öbürü iphone getirdi. Diğer müşteriler bavul bavul elbise getirdi.” şeklinde aktarmaktadır.

Literatürde de benzer şekilde göçün ilk yıllarında Suriyelilere yönelik tutumların genel anlamda olumlu olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, göç sürecinin yönetimine ilişkin birtakım hatalar ve eksiklikler olumsuz tutumların yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır. Sınır güvenliği ve kontrolsüz geçişler, kamplardan kentlere geçişin plansızlığı, halk sağlığı önlemlerinin yetersizliği, gelen kitlenin büyüklüğü ve geliş hızıyla da bağlantılı olarak ortaya çıkan kapasite sorunları, yöneticiler tarafından dillendirilen geçicilik ve misafirlik vurgusuna rağmen kalıcılığın belirginleşmesi ve Suriye’ye yönelik askeri operasyonların başlaması gibi sebeplerle Suriyelilere yönelik olumsuz görüşler yaygınlaşmaya başlamıştır. Özellikle de Suriyeli belirli nüfus gruplarına yönelik olumsuz görüşlerin öne çıkmaya başladığı görülmektedir. Bu bağlamda, kadınlara, çocuklara ve yoksullara yönelik daha olumlu görüşler dile getirilirken yetişkin erkeklere ve varlıklı Suriyelilere yönelik olumsuz ifadelerin ortaya konulduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda B3 (36 yaş, 4 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) “Tabi şimdi çoluk çocuk yaşlı bunları ayırmak lazım ama bunların gençleri de çıktı geldi. Şimdi benim

Mehmetçiğim orada Suriye’de savaşıyor. Bu da burada kebab yapıyor. Bu işte bana ters.” ifadelerini kullanmaktadır. B5 de benzer ifadeleri dile getirmektedir:

“Çalıştırdık. Çocuk olmasa biz çalıştırmayız zaten. Kendi vatandaşımız varken. Öyle dışlamadık hiçbirini. Eli silah tutup da buraya gelip keyif yapanlar. Antalya’ya, Alanya’ya bir git. Sahilleri bir gör. Hep orda tatil yapıyorlar. Paraları, durumları iyi olanlar orada güzel hayatlar yaşıyorlar.” (B5, 28 yaş, 2 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor)

Geçen yılların ardından “misafir” söyleminin anlamını yitirmesinin ve kalıcılığın belirginleşmesinin özellikle istihdam piyasasında yaşanan sorunları ön plana çıkardığı, bu kapsamda Suriyelilere yönelik olumsuz söylemin sertleşmeye başladığı görülmektedir. Bu noktada üç temel bağlam dikkat çekicidir. Birincisi, Suriyelilerin kendi iç gruplarında bir ticari ekosistem oluşturmalarıdır. Bu durum Suriyelilerin Suriyeli esnaflardan alışveriş yapması söylemi üzerinden somutlaştırılmakta, yerele ekonomik katkının sınırlı olduğu dile getirilmektedir. Dahası, Suriyelilerin yerel toplumda artan işsizliğin düşen işgücü ücretlerinin sorumlusu olarak görülmesi tepkinin yaygınlaşmasına sebep olmaktadır. Örneğin, B8 yerel toplumdaki işsizliğin sebebinin göçmenler olduğu görüşünü aşağıdaki ifadelerle dile getirmektedir:

“İşsizlik olur. Bunlar çalışınca işsizlik olmaz mı? Üç milyon Suriyeli almışsın. Bir milyon ayrıyeten Suriyeli var. Afganı olsun, Özbeği olsun, Kırgızı olsun toplam beş milyon mülteci var bu ülkede. Bunlar çalışınca ne olacak ki. Kendi vatandaşım işsiz kalıyor.” (B8, 33 yaş, 4 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor.)

Tam da bu noktada, işverenlerin Suriyeli istihdam etmeyi tercih etmelerinin temel sebeplerine değinmek gerekmektedir. Suriyeli işçi sınıfının sigortasız, düşük ücretle, ağır koşullarda çalışmak durumunda kaldığı görülmektedir. İşte bu sömürü üzerinden elde edilen artı değer ise işverenlerin Suriyeli çalışan tercihinin temel sebebi olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin B1 (21 yaş, 1 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) Ankara’nın Altındağ ilçesindeki mobilyacılar da yerel toplumdan çalışan bulmanın artık mümkün olmadığını belirttikten sonra “Bir tane Türk çalıştıracağına üç tane Suriyeli çalıştırıyor. Maaşları düştü o bölgede çalışanların.” ifadesini kullanmaktadır.

Suriyelilere yönelik olumsuz söylemin yaygınlaşmasında dikkat çeken ikinci bağlam göçün konut piyasasına etkileriyle ilgilidir. En temel insani gereksinimlerden olan barınma konusunda Suriyelilerin önemli bir bölümünün oldukça olumsuz konut koşullarında yaşamını sürdürdükleri bilinmektedir. Göçün hızı ve gelen nüfusun büyüklüğünün etkisiyle kiralık konutlara yönelik talebin artması neticesinde özellikle de göçmenlerin yoğun olarak yerleştikleri mahallelerde konut kiralalarında ciddi artışlar yaşanmıştır. Bu noktada, yerel toplumun kiralaların yükselmesinden Suriyelileri sorumlu tuttuğu ve bu durumun grupların iletişimine olumsuz yansıdığı anlaşılmaktadır (Kaya vd., 2016, s. 5; Şimşek, 2017, s. 20).

Suriyelilere yönelik olumsuz söylemin yaygınlaşmasında son olarak yardım ve hizmetlerin organize edilmesiyle ilgili sorunlar öne çıkmaktadır. Katılımcılar tarafından sıklıkla Suriyelilere yönelik yardım ve hizmetlerin yaygın

ve kapsamlı olduğu, diğer taraftan yerel toplumun ise unutulduğu ifade edilmektedir. Bu durumun ise yerel toplumda ciddi bir rahatsızlık yarattığı anlaşılmaktadır. Bu noktada elbette Türkiye’de kamu hizmetlerinin sunumundaki kapasite sorunlarının, refah sisteminin ve sosyal devlet niteliğinin yetersizliğinin altını çizmek gerekmektedir.

Kapasite sorunlarıyla bağlantılı olarak hastaneler açık bir örnek oluşturmaktadır. Örneğin B7 (25 yaş, 3 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) hastanelerde yerel toplumun sıra beklerken Suriyelilerin öncelikli olduğunu “Mültecilerin, kendi vatandaşımız burada zor durumdayken bütün yardımları onlara yaparsan olmaz. Şimdi adam hastaneye gidiyor. Onlar senden öncelikli. Hepimizden önce muayene oluyor.” ifadeleriyle dile getirmektedir. Diğer taraftan, yerel toplum üyelerinin bekletilmesinin sebebi Suriyelilerin öncelikli hasta olması değil, hastanelerde tercüman sayısının sınırlı olmasıdır. Muayene sırasının tercümanın programına göre düzenlenmek durumunda kalınması ise zaman zaman yerel toplum üyelerinin uzun süreler muayene sırası beklemek zorunda kalmalarına sebep olabilmektedir.

Refah sisteminin ve sosyal devlet niteliğinin yetersizliği ise sosyal yardımlar üzerinden dillendirilen eleştirilerde somutlaşmaktadır. Önemli bir bölümü yurt dışı fonlardan sağlanan Suriyelilerin aldığı sosyal yardımlar üzerinden de ciddi eleştiriler söz konusudur. Örneğin B2 (54 yaş, 5 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) “Dediğim gibi yani bence fazla taviz verildi Suriyelilere. Bana göre yani, ben emekliyim iki buçuk milyar maaş alıyorum. Adam evinde yatıyor Suriyeliler, gelmiş 1 milyar 250 TL alanı var.” ifadelerini kullanmaktadır. Elbette bu ilişkilerin temelinde de yerel toplumun önemli bir kesiminin yoksulluk içerisinde yaşaması ve kamudan veya yurt dışı kaynaklardan benzer şekilde yararlanamaması yatmaktadır. Bu noktada Türkiye’de refah sisteminin yarattığı eşitsizlikler oldukça belirleyicidir.

İşverenler ve Suriyeli Çocuklar Arasındaki İlişki

Suriyeli çocuk ile işveren ilişkisi bağlamında ilk olarak berberler yerel toplumdan çalışacak genç bulmadıklarını, bu nedenle Suriyeli çocukları çalıştırdıklarını dile getirmektedir. Bu noktada B7 (25 yaş, 3 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) zorunlu eğitimden şikâyet etmekte, işçi bulmada yaşadıkları sorunu göçmenler sayesinde aştıklarını “Ama eleman konusunda çok büyük sıkıntımız var. Çok büyük. Ve bunu son iki üç senedir bu yabancı çocukların Suriyeli Iraklı çocukların sayesinde aştık.” ifadeleriyle dile getirmektedirler. Diğer taraftan katılımcıların söylemlerinden temel meselenin yerel toplumdan çalışan bulmakta zorluk çekmek olmadığı anlaşılmaktadır. Yerel toplum üyelerinin daha yüksek ücret istemesi, berberlerin düşük ücretle Suriyeli çocukları istihdam etmeyi tercih etmelerinin temel sebebidir. Örneğin B3 (36 yaş, 4 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) “Yahu Türk eleman buluyorsun da o paralara çalıştıracak eleman bulamıyorsun.” ifadelerini kullanmaktadır. Suriyeli çocukların kayıt dışı, güvencesiz ve esnek olarak, ucuz işgücü olarak istihdama katıldıkları görülmektedir. Kayıt dışı ve güvencesiz çalışmanın çocuk açısından çeşitli risklere sebep olduğu ve daha riskli işlere girmesine sebep olduğu (Aygüler vd., 2021), eğitimden uzaklaşmasına ve okul terkine neden olduğu (Kutlu, 2015) ve niteliksiz işgücünden kurtulamadığı için beşeri sermayelerini kullanamamalarına yol açtığı söylenebilir.

İşverenler ve Suriyeli çocuklar arasındaki ilişki bağlamında ikinci bir konu ise işe başlama süreciyle ilgilidir. Bu noktada özellikle Suriyeli bireyler arasında sosyal ağların etkinliği dikkat çekicidir. Öyle ki çocuklardan birinin henüz Türkiye'ye gelmeden işe yerleştiği anlaşılmaktadır. Bir komşusu aracılığı ile işi bulunan çocuğun, sonrasında sınırdan geçerek Ankara'ya geldiği görülmektedir. Bu kapsamda B5 (28 yaş, 2 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) süreci "Valla daha önce çalıştığımız bir yerde Suriyeli vardı. O söyledi Suriye'den gelecek diye. O zaman işte Türkiye'ye giriş yaptığında kampta bekletmişler. İzin almışlar. Çıktıktan sonra buraya geldi. Bir buçuk senedir de yanımızda çalışıyor?" şeklinde aktarmaktadır.

Üçüncü olarak, çocuğun işyerindeki günlük rutinlerine bakıldığında, işyerinde daha çok ayak işleri olarak anılan genel işleri yaptığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, temizlik ve getir-götür işlerini yürütmektedir. Lintner ve Elsen (2018) iş yerlerinde göçmenlerin şiddet, kötü muamele ve taciz gibi sorunlarla sık sık karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Benzer şekilde, bu çalışmada da işyerlerinin eril bir nitelik taşıdığı ve sözlü ve fiziksel şiddetin günlük rutinin bir parçası olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin B4 (25 yaş, 2 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) "Bazen verdiğimiz işi yapmıyor. Anlamıyor yani. Tekrardan kendimiz gösteriyoruz. Anlamayınca laf da söylüyoruz, bağırıyoruz. Gerekeni yapıyoruz yani!" ifadelerini kullanmaktadır.

Son olarak, berberler çocukların işyerlerinde meslek öğrenmekten çok gelir kazanmaya odaklandığını dile getirmektedirler. Örneğin B3 (36 yaş, 4 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) "Sen burada bir şirketin sahibisin. Senle çok iyi ilgileniyor. Diyor ki senden on lira bahşiş garanti. Bu arkadaş da üniversitede öğrenci. Bu arkadaştan bahşiş çıkmaaaaaaz. Bu arkadaşta hiç değilse bir çay içer misin diye sormuyor." ifadelerini kullanmaktadır. Bu noktada özellikle de derin yoksulluğun ve aile baskısının etkisi anlaşılmaktadır. Suriyeli çocuk çalışanının kasadan para aldığını ifade eden B6 (46 yaş, 6 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) bu konuda ailenin tutumunu eleştirmekte, "Ama ailesinin işte ailesinin para baskısı çocuğu şey yaptı. Meslekten soğuttu. Babası demiş ki: Günde en az 50 lira getireceksin eve." ifadelerini kullanmaktadır. Çocukların çalıştırılmasında önemli bir etkenin temel ihtiyaçları karşılayabilmek için gelir elde etmek olduğu (Kutlu, 2015) ve bu durumun istismara yol açabileceği (Aygüler vd., 2021) unutulmamalıdır.

Sosyal Mesafe, Önyargı ve Ayrımcılık

Sosyal mesafe, ayrımcılık ve önyargı teması yedi kategori altında incelenmiştir. İlk olarak biz ve onlar arasındaki ayrım kendini belirgin olarak göstermektedir. Kimliğin doğası gereği 'öteki' üzerinden inşa edildiğini ifade eden Van Dijk, farklı olana atfedilen özelliklerin 'biz'e ilişkin olumlu özellikleri ön plana çıkarırken 'onlar'a ilişkin kalıpyargıları ve önyargıları pekiştirdiğini belirtmektedir (Van Dijk, 2000). Bu kapsamda katılımcıların da Suriyeliler ve yerel toplum arasındaki farka çeşitli biçimlerde vurgu yaptığı ve birtakım özellikler tanımladığı görülmektedir. Görüşmelerde vatansever/vatan haini, çalışkan/tembel, kültürlü/cahil ve benzeri ikilikler çerçevesinde olumlu özelliklerin yerel topluma olumsuz özelliklerin ise Suriyelilere yüklendiği kalıpyargılara rastlanmıştır.

İkinci olarak milliyetçi ve militarist bir söylem öne çıkmaktadır. Özellikle de Suriye operasyonlarının gerçekleştirildiği dönemlerde milliyetçi reflekslerin kuvvetlendiği anlaşılmaktadır (Bolgün ve Uçan, 2020). Katılımcılar benzer bir durumda ülkelerini terk etmeyeceklerini belirtirken yetişkin erkek Suriyelileri vatan haini olarak nitelendirilmektedir. Örneğin; *B1* (21 yaş, 1 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) “Valla aslında buraya gelen Suriyelileri ben korkak olarak nitelendiriyorum. Vatanını savunmak yerine bunlar kaçmayı tercih ettiler.” ve *B4* (25 yaş, 2 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) ise “Savaş durumunda biz zaten ülkeyi terk edip gidecek bir toplum değiliz.” ifadelerini kullanmaktadır.

Üçüncü olarak güvenlik endişeleri dile getirilmektedir. Uluslararası göç politikalarında Türkiye’de ve Avrupa’da insan hareketliliğinin güvenlikle ve kontrol söylemiyle doğrudan ilişkilendirilmesi (Sirkeci, 2017, s. 21), uluslararası terörizmin yarattığı tedirginlik, göçmenlerin bir bütün olarak refah bağımlısı, hastalık taşıyıcısı, toplumsal düzene karşı bir tehdit, potansiyel suçlu ve ‘biz’den farklı olarak ötekileştirilmeleri (Rumelili ve Karadağ, 2017, s. 70) gibi çeşitli nedenlerle toplumun çeşitli katmanlarında Suriyelilerin bir tehdit olarak algılanabildikleri görülmektedir. Bu bağlamda, katılımcılar tarafından özellikle hırsızlık, gasp, kavga gibi olaylar aktarılmıştır. Katılımcıların Suriyelileri tanımıyor olması, onları kapalı kutu olarak görmesi, yaşanan bombalama olaylarının etkisi gibi çeşitli nedenlerle Suriyelilere karşı bir sosyal mesafe tuttıkları ve onlara karşı güvensiz hissettikleri dile getirilmektedir.

Söz konusu güvenlik kaygılarının ise dördüncü kategori olarak ele alınan güven duymama, güvensizlik hissiyatını beslediği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, *B3* (36 yaş, 4 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) sahibi olduğu gecekonduyu Suriyelilere kiraya vermek istemediğini, kendilerine güvenmediğini “Bizim de var bir tane gecekondumuz. Bizden de istediler kiraya ver diye. Biz vermedik. Kapalı kutu. Ne yaptıkları belli değil. Gelenin gidenin haddi hesabı yok.” ifadeleriyle dile getirmektedir. Benzer şekilde *B8* (33 yaş, 4 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) da güven duymadığını dükkânı emanet etmeyeceğini “Güvensizlik yaratıyor. Sırf bizde değil her yerde aynı. Kimse beğenmez. Anahtarını vermez. Akşam bırakman dükkânı. Emanet etmen.” şeklinde dile getirmektedir.

Bu noktada olumlu sosyal temasın gruplararası ilişkilerin geliştirilmesine, kaygının önyargının ve ayrımcılığın azaltılmasına katkı sağladığını vurgulamak gerekmektedir. Öyle ki gruplararası sosyal temas uzun yıllardır gruplararası ilişkilerin geliştirilmesinde en etkili yöntemlerden biri olarak ele alınmaktadır (Dovidio vd., 2003, s. 5). Bu kapsamda temasın önyargıların kırılmasındaki etkisi bu araştırmada da kendini göstermektedir. Öyle ki, *B6* (46 yaş, 6 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) daha önce Suriyelilere karşı önyargılı olduğunu ancak bu önyargının kendisiyle çalışan çocuklardan sonra kırıldığını ifade etmiştir.

Beşinci kategori birlikte yaşamama talebidir. Literatürle uyumlu bir biçimde (Bolgün, 2020; Gülyaşar, 2017, s. 702-703), araştırma kapsamında Türkiye’de yerel toplumun Suriyelilerin kalıcı olmasını istemediği, kalıcı olsalar dahi vatandaşlık verilmesine çok büyük oranda karşı çıktığı görülmektedir. Öyle ki, katılımcılar Suriyelilerin kentlere yayılmasının dahi hata olduğunu düşünmekte, onların kamplarda tutulması veya güvenli bölgelere gönderilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Örneğin *B7* (25 yaş, 3 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) “Ben olsam

kamplarda falan toplardım. Orda zaten çoğunu maaşa bağlamışlar. Hiç çıkarmazdım öyle ya. Kamplarda bekletirdim. Ya da güvenli bölgelere gönderirdim Suriye’de.” ifadelerini kullanmaktadır. Diğer bazı katılımcılar ise Suriyelilerin ülkelerine gönderilmeleri gerektiğini düşünmektedir. Örneğin B3 (36 yaş, 4 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) “Valla ülkelerine bunlar geri gitsinler. Böyle vasıflı olanlar kalsın ama benim kendi görüşüme göre, yani ben üç milyon Suriyeliye biz bakmak zorunda değiliz.” ifadelerini kullanmaktadır.

Altıncısı mekânsal ayrışmadır. Bu anlamda kentlerde gettolaşmanın başladığı söylenebilir. Sonradan gelen Suriyelilerin daha önce Suriyelilerin yerleştikleri mahallelere yerleştikleri görülürken katılımcılar, yerel toplumun Suriyelilerin yerleştiği yerleri terk ettiğini ve birlikte yaşamak istemediklerini belirtmektedirler. Örneğin; B6 (46 yaş, 6 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor) Suriyelilerin yoğun olarak yerleştikleri mahallelerle ilgili “Çoluk çocuk okutan o bölgeyi terk etti.” ifadelerini kullanmaktadır. Neticede, gettolaşmanın ortaya çıktığı yaşam alanlarının ayrışmaya başladığı görülmektedir. Bu kapsamda B1 aşağıdaki ifadeleri kullanmaktadır:

“Eskiden Türkler oturuyordu. Sonra bunlar bir araya gelince Türkler oradan kaçtı birçoğu. Kendileri, Suriyeliler oturmaya başladı. Mahallede Suriyelilerden başka kimse yok. Adres sorsan bilmezler o derece. Bulamazsın mahallede. Hepsi Suriyeli. Tabelalar falan zaten Arapça. Suriyeli mekân sahipleri.” (B1, 21 yaş, 1 yıldır Suriyeli çocuk çalıştırıyor)

Son olarak gruplar arası çatışma süreçleri karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılara göre, konut fiyatlarının artması, ücretlerin düşmesi, işsizliğin artması gibi sebeplerle rekabetin ve anlaşmazlıkların yaygınlaştığı karşılıklı gerilimlerin farklı biçimlerde gün yüzüne çıktığı, şiddet olaylarının yaygınlaştığı ifade edilmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı Suriyeli çocuk çalıştıran işverenlerin Suriyelilere ve çalıştırdıkları Suriyeli çocuklara yönelik tutumlarını anlamaktır. Bu bağlamda yapılan görüşmelerdeki anlatılar (1) işverenlerin Suriyelilere yönelik genel görüş ve tutumları, (2) işverenler ve Suriyeli çocuklar arasındaki ilişki ve (3) sosyal mesafe, önyargı ve ayrımcılık olmak üzere üç tema bağlamında açıklanmaya çalışılmıştır.

İşverenlerin Suriyelilere yönelik genel görüşleri dikkate alındığında, başlangıçta misafirperverlik ve hayırseverlik üzerine inşa edilen tutumların geçen yılların ve kalıcılığın ortaya çıkmasının ardından olumsuz tutumlara doğru evrildiği anlaşılmaktadır. İşverenlerin Suriyelileri düşük ücrete, ağır koşullarda ve güvencesiz çalıştırabiliyor olmalarının Suriyeli istihdam etmelerinin temel sebebi olduğu görülmektedir. Suriyelilere yönelik olumsuz görüşlerin daha çok barınma ve istihdam piyasasındaki rekabetten ortaya çıktığı görülmektedir. Buna ek olarak yerel toplumda yardım ve hizmetlerin sunumu bağlamında Suriyelilerin ayrıcalıklı olduğuna dair bir algı olduğu görülmektedir. Bu algının temel sebebinin ise kamu hizmetlerinde kapasite problemleri, Türkiye’nin refah hizmetlerinin yetersizliği ve sosyal devlet niteliğinin zayıflığının yattığı düşünülmektedir.

İşverenler ve Suriyeli çocuklar arasındaki ilişki bağlamında Suriyeli çocuğun istihdam edilmesinde temel gerekçenin yerel toplum üyelerinin daha yüksek ücret talep etmesi, yani Suriyeli çocuğun ucuz işgücü olarak kullanılmasının olduğu görülmektedir. Yani Suriyeli çocukların kayıt dışı, güvencesiz ve esnek olarak, ucuz işgücü

olarak istihdama katıldıkları görülmektedir. Suriyeli çocukların işyerlerinde daha çok günlük işleri yaptığı, işyerlerinin eril bir nitelik taşıdığı ve sözlü ve fiziksel şiddetin günlük rutinin bir parçası olduğu anlaşılmaktadır. İşverenler ve Suriyeli çocuklar arasındaki ilişkinin kurulmasında Suriyelilerin sosyal ağlarının etkili olduğu görülmektedir.

Sosyal mesafe, ayrımcılık ve önyargı teması bağlamında ise gruplar arasında bir ayrışmanın ön plana çıktığı, önyargıların yaygın olarak kabul edildiği görülmektedir. Bu bağlamda, milliyetçi ve militarist söylemlerin ön plana çıktığı, güvenlik endişelerinin ve dış gruba duyulan güvensizliğin ikili ilişkilerde belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, katılımcıların Suriyelilerin Türkiye’den gitmelerini istediği, kentlerde mekânsal bir ayrışmanın gettolaşmanın öne çıktığı ve gruplararası gerginliklerin ve çatışmaların yaygınlaştığı dile getirilmiştir. Diğer taraftan olumlu sosyal temasın ise önyargının ve ayrımcılığın azaltılmasında etkili olduğu bu çalışmadaki örneklerde de görülmektedir.

Son olarak, bu araştırmanın belirli sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk sınırlılık, bu araştırmanın öznelere olan berberlerin sayısının kısıtlı olmasıdır. Bunun araştırmacılar ve katılımcılar açısından belirli sebepleri bulunmaktadır. Öncelikle Kızılay ve Demirlibahçe semtlerinde Suriyeli çocuk çalıştıran berber sayısının çok fazla olmaması ve var olan berberlerin gönüllü olarak görüşme yapmak istememesidir. İkinci sınırlılık, araştırma öznelere tek bir gruptan meydana gelmesidir. Araştırmacılar, farklı meslek gruplarıyla çalışmayı hedeflemiş olsalar da son dönemlerde medyaya yansıyan Suriyelilere karşı duyulan hoşgörüsüzlüğün bir yansımasının, katılımcı sayısının artmasındaki en büyük engel olduğu düşünülmektedir. Son sınırlılık ise niteliksel araştırmaların doğası gereği genellenebilirlik kaygısının olmaması ve kesin sonuçlar vermemesidir. Bu konuda, gruplararası ilişkilerin, sosyal mesafenin ve önyargı düzeylerini ölçecek ölçeklerin geliştirilmesi ve niceliksel yöntemlerin kullanıldığı araştırmaların yaygınlaşması, çalışma kapsamında ortaya çıkan sonuçların genellenebilirliğini sağlamak adına önemli bir adım olacaktır.

Uygulamaya Yönelik Çıkarımlar

Bu araştırma kapsamında göç alanınca faaliyet yürüten kurumlar ve uygulayıcılar için bazı temel çıkarımlar söz konusudur. Birincisi, çocuk yoksulluğunun önüne geçilmeden çocuk işçiliği sorununun önlenemeyeceği gerçeğidir. Refah devletinin temel sorumlulukları gereği çocuk yoksulluğunun ortadan kaldırılması noktasında eğitim politikalarının ve yoksullukla mücadele çalışmalarının birincil öncelik olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. İkincisi, araştırma bulguları sosyal temasın önyargı ve ayrımcılığın azaltılmasında etkili bir araç olduğunu bir kez daha göstermektedir. Dolayısıyla, gruplararası temasın yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmaların planlanması bireysel ve toplumsal düzeyde sosyal mesafenin azaltılmasına ve önyargıların kırılmasına, ileride çıkabilecek anlaşmazlıkların önlenmesine katkı sağlayacaktır. Üçüncüsü, güven duygusu gruplararası ilişkilerin inşasında kritik bir önem taşır. Göç sürecinin yönetimindeki başarısızlıklar, Türkiye’nin sosyal refah sistemindeki yetersizlikler gibi sebeplerle iki grup arasında güvenin inşa edilemediği, dahası güvenlik kaygılarının ön plana çıktığı görülmektedir. Dolayısıyla, göç politikasının kapsamlı biçimde gözden geçirilmesi, ülkeye giriş çıkışların ve ülke içindeki yaşamın kontrollü bir biçimde planlanması önem taşımaktadır.

Buna ek olarak, sosyal refah hizmetlerinin yerel toplumun ve Suriyelilerin, daha basit ifadeyle kimliğine bakılmaksızın ihtiyaç sahibi olan herkesin gereksinimlerini karşılayacak şekilde örgütlenmesi gerginliklerin ve önyargıların azalmasında büyük katkı sağlama potansiyeline sahiptir.

Etik Metni

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazarlara aittir. Araştırma kapsamında Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 29.07.2021 tarih ve E.115414 sayılı izin alınmıştır.

Yazarların Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmanın veri toplanması, kuramsal temeller, yöntem, tartışma ve sonuç kısımları ile verilerin analizi ve raporlanmasında ortak çalışma yürütmüşlerdir. Çalışmada birinci ve ikinci yazarlardan her birinin katkı oranı %40, üçüncü yazarın katkı oranı %20'dir. Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- AFAD. (2014). Suriye'den Türkiye'ye nüfus hareketleri: Kardeş topraklarındaki misafirlik. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- Aslan H. ve Aslan, M. (2017). Uzun süreli işsizlik ve etkileri üzerine karşılaştırmalı bir analiz. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(4), 103-132.
- Aslan, H. ve Çalış, N. (2020). Göç ve Kentleşme İlişkisi: Kentsel Bütünleşme ve Çok Kültürlü Kentler. İçinde: Buz, S. Gencer, T.E. ve C. Bolgün (Ed.) *Kentsel Sosyal Hizmet: Kuramdan Kentsel ve Mekansal Sorunlara, Dezavantajlı Gruplardan İdeal Kent ve Mekan Tasarımına*. Nobel Akademik Yayıncılık. S. 201-240.
- Aygüler, E., Ayalp, M.Ç., Yetkin-Aker, D. ve Buz, S. (2021), Türkiye'deki sığınmacı istihdamının beşerî sermaye açısından değerlendirilmesi, *Sosyoekonomi*, 29(47), 159-180
- Bolgün, C. (2020). *Sosyal uyum ve gruplararası ilişkiler: Türkiyede yerel toplum ve Suriyeliler*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.
- Bolgun, C. & Uçan, G. (2020). Birlikte Yaşamak Mümkün Mü?: Okur Yorumlarında "Suriyeli Sığınmacı" Söyleminin İnşası. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (1) , 250-269 . DOI: 10.18026/cbayarsos.647227
- Corbin, J. M., & Strauss, A. (1990). Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria. *Qualitative sociology*, 13(1), 3-21.
- Coşkun, E., ve Yılmaz, Ç. (2018). Sığınmacıların toplumsal uyum sorunları ve sosyal hizmetlere erişimi: Düzce uydu kent örneği. *Journal of Social Policy Conferences* (No. 75, pp. 269-305).
- De Jong, G. F. (2000). Expectations, gender, and norms in migration decision-making. *Population studies*, 54(3), 307-319.

- Dovidio, J. F., Gaertner, S. L. ve Kawakami, K. (2003). Intergroup contact: The past, present, and the future. *Group Processes and Intergroup relations*, 6(1), 5-21.
- Erdoğan, M. M., Kavukçuer, Y. ve Çetinkaya, T. (2017). Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik medya algısı *Liberal perspektif: Analiz* (Vol. 5): Özgürlük Araştırmaları Derneği.
- Erdoğan, M. M. (2018). *Suriyeliler barometresi: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi* (1. Baskı). Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gülyaşar, M. (2017). Suriyeliler ve vatandaşlık: Yerel halk ve Suriyeli sığınmacılar çerçevesinde bir değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 678-705.
- İçduygu, A. (2017). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar: "Siyasallaşan" bir sürecin analizi. *Toplum ve Bilim*, 140, 27-41.
- Kan, K. (1999). Expected and unexpected residential mobility. *Journal of Urban Economics*, 45, 72–96.
- Karataş, K., Aslan, H., Öztürk, AB. ve Albayrak, H. (2020). Cinsel istismara maruz kalan Türk vatandaşı ve mülteci çocukların durumu. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25 (1), 107-132.
- Karataş, K., Demiröz, F., Aygüler, E., Ayalp, M. Ç. ve Bolgün, C. (2018). Türk Kızılayı Ankara Toplum Merkezinden hizmet alan Suriyeliler: Sorun, gereksinim, beklenti ve kurum memnuniyetleri. *Türk Kızılayı*.
- Kaya, A., Kırac, A., Dinçer, A. A., Dumas, C. ve Yüksel, P. (2016). İstanbul'daki Suriyeli mültecilere ilişkin zarar görülebilirlik değerlendirme raporu: Hayata Destek.
- Kutlu, Z. (2015), *Bekleme Odasından Oturma Odasına: Suriyeli Mültecilere Yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarına Dair Kısa Bir Değerlendirme*, Açık Toplum Vakfı ve Anadolu Kültürü.
- Lintner, C. ve Elsen, S. (2018), Getting out of the seclusion trap? Work as meaningful occupation for the subjective well-being of asylum seekers in South Tyrol, Italy. *Journal of Occupational Science*, 25(1), 76-86.
- Luik, M. A., Emilsson, H., ve Bevelander, P. (2016). *Explaining the male native-immigrant employment gap in Sweden: the role of human capital and migrant categories*. Discussion Paper: 9943, Institute of Labor Economics (IZA).
- Mason, J. (2002). *Qualitative research* (Second Edition): SAGE Publications.
- Mirioğlu, G. (2020). Mekanı feminist perspektifle okumak: Balıkesir kenti merkezi iş alanı örneği. *International Journal of Geography and Geography Education*. (41), 103-128.
- Mixed Migration Centre (2020), *Destination Unknown - Afghans on the Move in Turkey*.
- Ördek, K. (2017). Türkiye'de geçici koruma altında Suriyeliler ve seks işçiliği: Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği.
- Özer, Y., Ateşok, Z. Ö. ve Komşuoğlu, A. (2016). Türkiye'nin göçmen ve mültecilere yönelik eğitim politikalarının dönüşümü. İçinde: A. Esen, M. Duman ve H. Alper (Ed.), *Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyeliler: Tespitler ve öneriler*. İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı (WALD). S. 147-171.
- Rumelili, B. ve Karadağ, S. (2017). Göç ve güvenlik: Eleştirel yaklaşımlar. *Toplum ve Bilim*, 140, 69-92.

- Şimşek, D. (2017). Göç politikaları ve insan güvenliği: Türkiye'deki Suriyeliler örneği. *Toplum ve Bilim*, 140, 11-26.
- Sirkeci, İ. (2017). Bir güvensizlik ülkesi olarak Türkiye'nin mültecileri, Suriyeliler ve Türk mülteciler. *Göç Dergisi*, 4(1), 21-40.
- UNHCR. (2022). UNHRC statistics: The world in numbers. Erişim Tarihi 01.05.2022, Erişim Adresi: [http://popstats.unhcr.org/en/overview\"_ga=2.244028611.797961996.1522747939-1127350971.1522747939](http://popstats.unhcr.org/en/overview\)
- Van Dijk, T. A. (2000). *Ideology and discourse*. Pompeu Fabra University.
- Yıldız, T. ve Yıldız, İ. (2017). Suriyelilerin Türkiye ekonomisinde kayıtdışı istihdama etkileri ve bunun yansıması olarak Türkiye'ye maliyetleri üzerine bir inceleme. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 30-46.